

**Marie-Louise De Roeck, Julie Urbain, Paul Lootens,
Tutti Cadaveri. Le procès de la catastrophe du Bois
du Cazier à Marcinelle**

Paul Lootens, federaal secretaris Algemene Centrale

8 augustus 1956–2006. 50 jaar na Marcinelle zijn de herdenkingsplechtigheden voorbij. Emoties alom, droefheid, tranen, verwondering, maar ook vragen, verbittering en zelfs revolte. Een zwarte bladzijde van onze geschiedenis, 262 werknemers gesneuveld op het slagveld van 'la bataille du charbon' of de steenkolenslag.

"Tutti cadaveri, allen dood!" Die kreet in de nacht van 22 op 23 augustus 1956, geslaakt door een Italiaanse en een Vlaamse redder in de Bois du Cazier, slaat in als een bom. Na 14 dagen moedige reddingsoperaties is alle hoop verloren. Neen, er zijn geen overlevenden meer. De grootste mijnramp ooit in België en West-Europa is een feit.

Dit boek concentreert zich op het proces dat onderzocht welke de oorzaken waren van en wie aansprakelijk was voor dit tragische 'arbeidsongeval'. Geïllustreerd met foto's van de slachtoffers en aangevuld met documenten uit die periode, willen de auteurs aantonen dat de mijnwerkers opgeofferd zijn aan de productie en dat tijdens het proces een hulde aan de slachtoffers zelf nooit aan bod kwam. Voor het eerst wordt het hele juridische dossier uitgepluisd, maar ook de historische context komt aan bod. Uit de debatten in

de rechtszaal en persartikelen daarover wordt duidelijk dat het proces in eerste aanleg (in Charleroi) en in beroep (in Brussel) versmacht in technische details, waardoor de grond van het probleem niet meer ter sprake komt. Na een eerste vrijspraak wordt alleen de ingenieur van de ondergrond veroordeeld tot zes maanden.

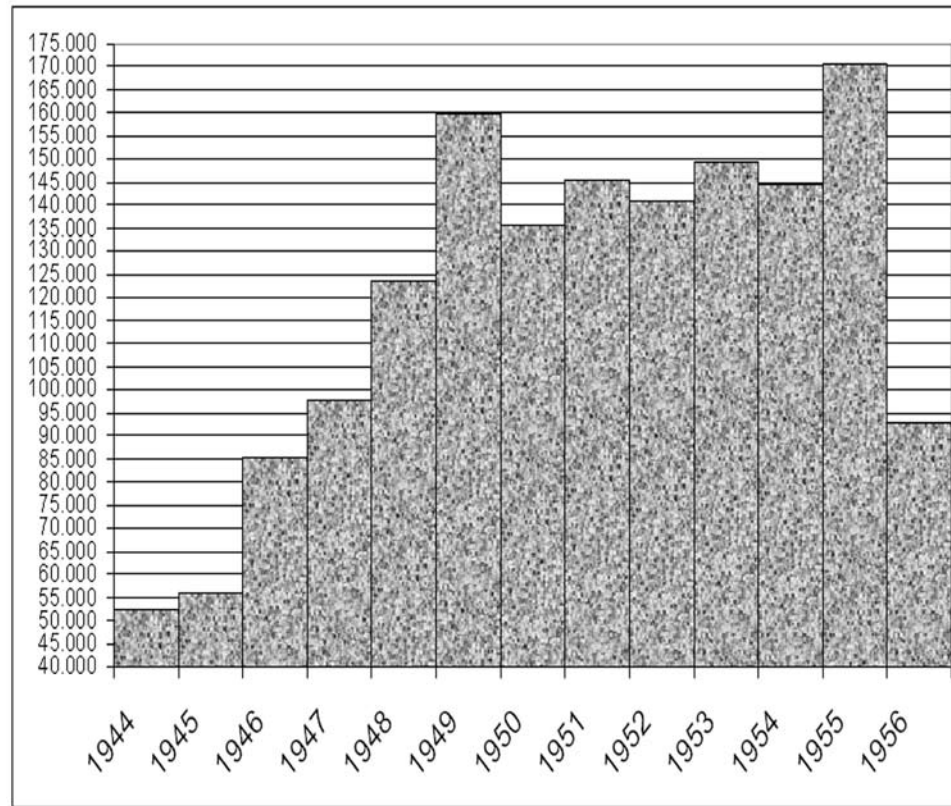
De auteurs: een onderwijzeres, een academica en een syndicalist

Om tot dit boek te komen verenigden een lerares en ACV-déleguée uit Charleroi, Marie-Louise De Roeck, een licentiate geschiedenis van de ULB uit Brussel, Julie Urbain, en ikzelf, nationaal verantwoordelijke voor de mijnwerkers van het ABVV, hun krachten. Elkeen deed zijn eigen onderzoekswerk, schreef zijn stuk, besprak het in de groep.

Marie-Louise De Roeck kreeg toegang tot de archieven van François Collinet, een van de communistische advocaten van het collectief Notre Solidarité dat de weduwen en weeskinderen verdedigde tijdens het proces. Zij had al verschillende initiatieven opgezet rond de Bois du Cazier in middelbare scholen. Zij was de eerste die het idee had om het proces uit te pluizen. Lessen trekken uit het verleden, dat motiveerde haar. Het idee om de geschiedenis van dit proces te schrijven werd voorgelegd aan Anne Morelli, historica en professor aan de ULB. Die stelde het als onderwerp voor een licentiaatsverhandeling voor aan Julie Urbain, studente aan de ULB. Als coauteur heb ook ik een aantal interessante banden met de Bois du Cazier. Ik werd geboren in Vlaanderen (Oostende) maar wel op de dag van nationale rouw voor de ramp in Marcinelle. Op mijn twintigste ging ik in Charleroi wonen en werkte ik in de steenkoolontginning uit de terrils voor een bedrijf in Marcinelle. Ik werd er ABVV-délegué, later vakbondssecretaris in Charleroi en ben nu federaal secretaris bij de Algemene Centrale van het ABVV en onder meer verantwoordelijke voor de mijnwerkers.

Structuur van het boek

Na een voorwoord van mezelf en een algemene inleiding, belicht Julie Urbain in verschillende hoofdstukken de Belgische en internationale context, met de Steenkolenslag en de immigratie (vooral vanuit Italië) en geeft ze een overzicht van de geschiedenis van de steenkoolmijn Bois du Cazier, tot aan de dag van de ramp. Marie-Louise De Roeck geeft het woord aan de arbeiders om de ramp zelf weer te geven: ze citeert uit hun verklaringen zoals die in de verschillende pv's te lezen zijn. Vervolgens belicht Urbain de verschillende enquêtes op administratief, juridisch en politiek vlak. Daarna gaat ze dieper in op de verschillende actoren tijdens het proces en de tactieken en strategieën die door elk van de partijen gevolgd worden: de beschuldigen en hun advocaten, het Mijnwezen aangesteld door de Belgische Staat, de mijningenieurs, het mijnpatronaat, de openbare

Evolutie van de productie in Bois du Cazier

aanklager met zijn juridische experts, de advocaten van families en slachtoffers, de vakbonden enz. Daarna beschrijft De Roeck, als juridisch precedent, de mijnramp van Le Many en maakt op die basis een vergelijking met de besluiten in eerste aanleg in Charleroi. In het proces van Le Many doen de rechters uitspraken over zelfs de lichtste fouten tegen het mijnreglement. Zij gaan tot op het bot en sparen de verantwoordelijken dan ook niet. In het proces van Marcinelle gebeurt juist het tegenovergestelde: de juridische experts duiden vijf fouten aan, maar de debatten zijn complex en de rechters hakken geen knopen door. Op die manier worden zowel de beheerders van de Bois du Cazier als de Belgische Staat (verantwoordelijk voor de veiligheidscontrole) buiten elke vervolging gesteld, maar worden ook alle beschuldigen vrijgesproken (in eerste aanleg). In het nawoord trek ik parallellen met enkele recente industriële ongevallen, zoals bij AZF-Toulouse in 2001, Cockerill-Sambre in Seraing in 2002 en Diamant Board in Ghislenghien in 2004.

Van Lierde, Di Biase, Lodolo, ... hun aanklacht werd genegeerd

Jaren en maanden voor de ramp klaagden arbeiders en syndicalisten de gevaarlijke werk-omstandigheden aan. Niemand luisterde. In 1952 vond de eerste Belgische gewetensbe-zwaarde, Jean Van Lierde, werk in de Bois du Cazier. Hij schreef een brochure waarvan de titel al boekdelen spreekt: *Six mois dans l'enfer d'une mine belge*. De derde editie kreeg als ondertitel *Le Bois du Cazier à Marcinelle avant la catastrophe du 8 août 1956* en werd uitgegeven door de Jeunes Gardes Socialistes. Datzelfde jaar maakte Giuseppe Di Biase een identiek ongeval mee als dat vier jaar later. Hij zegt daarover dat het precies vuurwerk was, maar dan zonder een brand. Het voorval werd zelfs niet gerapporteerd want de productie werd er niet voor stilgelegd. Zijn getuigenis werd op het proces niet weerhouden want hij was de broer van een van de slachtoffers. Nog slechter af was Gastone Lodolo. Deze Italiaanse gastarbeider kwam in 1952 naar België als mijnwerker met een contract van vijf jaar, en kreeg een tijdelijke verblijfsvergunning (type B). Hij ging in Marcinelle wonen. Als syndicalist sloot hij aan bij het communistische Syndicat Unique des Mineurs. In oktober 1954 klaagde hij in het Maison du Peuple in Dampremy de onveiligheid in de Belgische mijnen aan met als voorbeeld die van Marcinelle. De staatsveiligheid rapporteerde, hij werd aangehouden, opgesloten in de gevangenis, veroordeeld als staatsgevaarlijk element en uiteindelijk het land uitgezet. In een bijlage van het boek vertelt hij zelf zijn verhaal, zoals het verscheen in de Italiaanse krant *l'Unita* op 28 augustus 1956.

Bois du Cazier: even onveilig als de andere mijnen

Dat de productie boven alles stond werd duidelijk met de mijnramp. Een smalle schacht, gegraven om 100 tot 200 ton steenkool per dag te delven, leverde 800 ton op. In 1955 (één jaar voor de ramp) werden alle productierecords gebroken. Het was een oude mijn, met houten schachten, onbeschermd elektrische kabels van 3000 volt die naast een olieleiding lagen, elektrische zekeringen die niet in orde waren, schutdeuren in hout, er was niets voorzien om branden te blussen, er waren geen gasmaskers, enz. Het kon allemaal. In de Bois du Cazier was een derde van de mijnschacht open. Daar gingen de investeringen naartoe, niet naar de praktische naleving van het mijnreglement en de veiligheid.

De ramp kon vermeden worden

Tijdens de enquêtes in verband met de ramp werd iedereen ondervraagd, dit geeft leven-dige getuigenissen. Zowel die van de arbeiders, de ingenieurs als de redders komen in het boek aan bod om de ramp uit te leggen. Tijdens het proces waren de debatten tegenstrij-dig. Wie werd van wat beschuldigd? Hoe bouwde de verdediging haar strategie op? Hoe

Heden zult gij bij mij zijn
in het paradijs.

DANKBARE HERINNERING AAN

De Heer
KAREL WUYTS
echtgenoot van Maria DONS

Gepensioneerd Mijnwerker
Invalide van de Mijnramp van Marcinelle
Lid van Ziekenzorg en van de
Bond van Gepensioneerden

Geboren te Betekom op 12 april 1923 en
godvruchtig overleden te Begijnendijk op
7 april 1993, gesterkt door de Ziekenzalving
en de Apostolische Zegen.

Dank U Heer...
het is voor mij «VOORBIJ»...
de «HEL VAN MARCINELLE»....

Voor mij geen nachtmerries meer vol hulpgeroep
van werkmakers in de brandende schacht... die ik
bleef zoeken in mijn met gasverwarde hersenen...
Ik heb ze nu gevonden... Hier bij U Heer.

Mijn lijdensweg was lang en zwaar; niet alleen voor
mij, maar vooral voor mijn dappere vrouw en hulp-
vaardige kinderen.

Mijn liefste vrouw om jou te danken voor je jaren-
lange zorgen zijn er geen woorden te vinden... jij
hebt het uiterste gedaan !

Lieve kinderen, jullie vader is eindelijk van zijn
lijden verlost, draag uw moeder op uw handen... en
wees haar steun dat is mijn laatste wens... ik weet
dat ik daar mag op rekenen !

Mijn lief oud moederke, jij hebt zoveel voor mij
gebeden... je gebed is nu verhoord... mijn lijdensweg
is uitgeblust... ik ben verlost.

Lieve kleinkinderen voor jullie wou ik de beste
grootvader van de wereld zijn... helaas kon ik het
niet... maar diep in mijn hart zal ik steeds bij u
zijn.

Beste familieleden en vrienden, dank voor jullie
hulp en vriendschap.

Ik ben blij... ween niet te veel om mij;
de «Hel» is voorbij...
de hemel wacht op mij !!

Dank aan het verplegend personeel van het Wit-
Gele Kruis.

Voor uw gebeden en deelneming danken U :
De families
WUYTS, DONS,
VERHAEGEN en CROONEN

Begrav. Fr. Ceulemans, Ourodenberg, Tel. 56.78.25
Aann. : Maurice Van Dyck, Grafmaker, Begijnendijk

*Doodsprentje van Karel Wuyts, een van de overlevenden die
tot het einde van zijn leven getraumatiseerd bleef door de ramp*

werden de aanklachten geformuleerd? En dan waren er de advocaten die de slachtoffers en hun familie verdedigden. Die rol werd opgenomen door een collectief van juristen, hoofdzakelijk bestaande uit communistische militanten. Zij werden bijgetreden door advocaten van de mijnwerkerscentrale van het ABVV en door die van Italiaanse organisaties zoals de socialistisch-communistische INCA of de katholieke ACLI. Zij baseerden zich vooral op de conclusies van de juridische experts, aangeduid door de onderzoeksrechter. Het waren onafhankelijke experts, die de ondervragingen bijwoonden en een belangrijke bijdrage leverden tot het proces. Zij gaven duidelijk aan dat de catastrofe vermeden kon worden, dat er geen sprake kon zijn van noodlot of toeval.

Klassenjustitie!

Onder deze titel schreef de toenmalige mijnwerkerssecretaris van het ABVV, Robert Balesse, een artikel in *De Mijnwerker* (1961)², over de uitspraak in beroep van het proces van de Bois du Cazier. Het boek *Tutti Cadaveri* geeft verschillende aanwijzingen die deze uitspraak kunnen ondersteunen. De verschillende enquêtes werden van in het begin door het Mijnwezen georiënteerd, want eigenlijk waren zij rechter en partij. Waarom? Om niet veroordeeld te worden en om te vermijden dat de Belgische Staat miljoenen vergoedingen zou moeten uitbetalen zoals het geval was geweest bij de mijn Le Many in het Luikse. Bij deze catastrofe in 1953 vielen 26 doden, tijdens het proces kwam de waarheid aan het licht en het Mijnwezen en het mijnpatronaat werden streng veroordeeld. De uitspraak in beroep in Luik viel in juli 1956, amper één maand voor de ramp van Marcinelle. Desondanks schonk de regering haar volle vertrouwen aan het Mijnwezen. Dit korps sloot de rangen en bouwde een eigen verdedigingsstrategie uit. Temeer daar de mijningenieurs als staatsambtenaren maar ook als enquêteurs betrokken waren bij de omstandigheden vóór de ramp en bij de reddingswerken. Theoretisch moesten zij dus hun eigen daden onderzoeken, wat had kunnen leiden tot hun inbeschuldigingstelling en veroordeling.

Het boek laat niemand onverschillig, de discussies over de verantwoordelijken voor de grootste Belgische mijnramp ooit laaien - 50 jaar nadien - nog altijd hoog op.

Marie-Louise De Roeck, Julie Urbain, Paul Lootens, Tutti Cadaveri.
Le procès de la catastrophe du Bois du Cazier à Marcinelle, Bruxelles:
Éditions Aden, collection EPO, en partenariat avec l'IHOES, 2006, 251 p., 16 x 20 cm, ill.,

Prijs: 22,00 euro (portkosten: 2,50 euro (België)/ 4,50 euro (buitenland))

Bestellen:
Éditions Aden, 407 avenue Van Volxem, B-1190 Bruxelles
Tel.: 02/534 46 61 / Fax: 02/534 46 62 / e-mail: editionsaden@skynet.be